

Dossier: «Ruralitats en transició» coordinat per Soledad Morales Pérez

UNA VIA ESTRATÈGICA PER AL DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL

Emprendre amb sentit: benestar financer i desafiaments estructurals de l'emprenedoria femenina rural

Silvia Rodríguez-Donaire

Professora dels Estudis d'Economia i Empresa de la UOC

Laura Lamolla

Professora dels Estudis d'Economia i Empresa de la UOC

Athina Sismanidou

Professora dels Estudis d'Economia i Empresa de la UOC

Pere Suau-Sánchez

Professor dels Estudis d'Economia i Empresa de la UOC

RESUM L'emprenedoria femenina en l'entorn rural és una via estratègica per al desenvolupament territorial sostenible, però també un desafiament marcat per desigualtats de gènere, bretxes formatives i limitacions estructurals. Aquest article, basat en els avanços del projecte FIDER_Rural finançat des de la convocatòria del Research Accelerator Rural de la Xarxa UOC Rural, presenta el context i els factors que configuren la relació entre benestar econòmic, alfabetització financera i presa de decisions estratègiques de dones emprenedores rurals a Espanya. S'aborden cinc eixos clau: experiències personals d'emprenedoria, impacte de la formació financera, barreres estructurals (digitals, culturals i d'accés a recursos), necessitats formatives específiques i una visió ampliada del benestar financer, com, per exemple, autonomia i sostenibilitat. A través d'una perspectiva qualitativa i multidimensional, es combinen dades d'estudis recents, testimoniatges directes i bones pràctiques institucionals. Es conclou amb algunes propostes per a desenvolupar polítiques públiques, programes de formació adaptats al territori i xarxes d'acompanyament que reconeguin el valor de l'emprenedoria femenina rural com a motor de transformació econòmica, cohesió social i justícia territorial.

PARAULES CLAU benestar financer; empenedoria femenina rural; alfabetització financera; desigualtats estructurals; formació contínua

A STRATEGIC PATH FOR TERRITORIAL DEVELOPMENT

Entrepreneurship with sense: financial well-being and structural challenges of rural female entrepreneurship

ABSTRACT Female entrepreneurship in rural areas is crucial for sustainable territorial development, but it also faces challenges such as gender inequalities, educational gaps, and structural barriers. This article, based on the progress of the FIDER_Rural project, funded by the Rural UOC Network's Rural Research Accelerator, explores the context and factors influencing the relationships among economic well-being, financial literacy, and strategic decision-making among

rural women entrepreneurs in Spain. It addresses five key areas: personal entrepreneurial experiences; the impact of financial education; structural barriers (digital, cultural, and resource access); specific training needs; and a broader view of financial well-being, including autonomy and sustainability. Using a qualitative, multidimensional approach, the study combines recent research, direct testimonials, and institutional best practices. It concludes with proposals for developing public policies, tailored training programmes aligned with local needs, and support networks that recognize rural female entrepreneurship as a driver of economic transformation, social cohesion, and territorial justice.

KEYWORDS *financial well-being; rural female entrepreneurship; financial literacy; structural inequalities; lifelong learning*

1. Un nou horitzó rural escrit en femení

En les últimes dècades, el medi rural ha estat retratat amb freqüència com un espai en declivi: despoblació, envelliment o falta de serveis. No obstant això, des d'aquest mateix territori estan emergint veus, moltes d'elles femenines, i projectes que desafien aquesta narrativa. En aquest sentit, a Espanya, l'emprenedoria liderada per dones en zones rurals ha anat guanyant visibilitat i protagonisme, no sols com a mecanisme de generació d'ocupació, sinó com una manera de resistir, de transformar i de quedar-se.

Segons mostra l'informe GEM España (2024), existeix una tendència a l'alça en la participació de dones en activitats emprenedores en el medi rural dins d'Espanya entre 2019 i 2023, destacant una recuperació i creixement postpandèmia. Segons aquest informe, les dones d'entre 18 i 64 anys representen gairebé el 4 % de les iniciatives emprenedores en fase inicial (menys de 3,5 anys de vida) en l'entorn rural (municipis de menys de 5.000 habitants). No obstant això, aquesta dada amaga realitats desiguals. Així, aquestes emprenedores no sols han d'enfrontar-se als reptes comuns de l'emprenedoria, sinó també a obstacles estructurals associats al seu gènere i al seu context territorial: menor accés a finançament, major càrrega de cures, escassa formació financera i digital i models de negoci majorment centrats en la subsistència.

L'article adopta una perspectiva qualitativa i multidimensional, basada en la combinació de recerca acadèmica, experiències de camp i literatura especialitzada. L'anàlisi es nodreix de dades d'estudis recents, testimoniatges directes i bones pràctiques institucionals. És fonamental destacar que, donat el seu caràcter de revisió i recerca basada en el projecte FIDER_Rural, l'estudi no inclou entrevistes primàries realitzades pels autors. En el seu lloc, utilitza testimoniatges i cites de dones emprenedores extrets de fonts secundàries públiques i verificables (com ara informes, blogs, articles de premsa i projectes institucionals). Per aquesta raó, totes les declaracions incloses al llarg del text estan referenciades entre parèntesis, indicant la font original i la data de publicació. Això garanteix el rigor acadèmic i l'observança del codi ètic en respectar la procedència pública de les declaracions i l'atribució original. Els noms de les emprenedores citades al llarg de l'article provenen de fonts periodístiques o de projectes on la seva identitat és visible per tal d'afavorir la visibilització de les seves iniciatives, i, per tant, els testimoniatges no han estat anonimitzats.

Inspirat en el projecte FIDER_Rural impulsat des de la Xarxa UOC Rural de la Universitat Oberta de Catalunya (2025), l'article proposa una mirada a l'emprenedoria femenina en el món rural, posant el focus en un aspecte clau i sovint invisibilitzat: el benestar financer. La nostra tesi central és que el benestar financer de les emprenedores rurals no pot entendre's només des de les xifres d'ingressos o beneficis. Lluny de reduir-se a l'ingrés econòmic, aquest benestar s'entén com la capacitat de decidir amb autonomia, de projectar el futur del negoci i de la llar, i de viure sense por a la inestabilitat constant. Reconeixem que emprendre en el món rural implica superar resistències culturals, barreres formatives, desigualtats estructurals i, alhora, reconèixer enormes potencialitats per a transformar els territoris i als qui els habiten.

Aquest projecte s'enfoca en l'acció i l'articulació: un dels seus objectius principals és vincular universitats, entitats locals i xarxes d'emprenedores en un ecosistema que fomenti la formació contínua i la sostenibilitat. Aquesta perspectiva sistèmica reforça la idea que l'impuls de plataformes regionals en les quals s'articulin formació, assessorament, innovació i visibilització pot tenir un efecte multiplicador.

Al llarg de l'article s'exploraran diferents dimensions de l'emprenedoria femenina en contextos rurals, a partir d'un enfocament centrat en visibilitzar, comprendre i fer costat a les dones que estan reinventant el futur des del món rural. Finalment, l'estudi conclou amb una sèrie de propostes orientades a enfortir l'autonomia econòmica i el benestar financer d'aquestes emprenedores, suggerint la integració de programes amb enfocament de gènere i ruralitat, el

foment de competències digitals aplicades a la gestió financer, i la inclusió d'indicadors de benestar financer en les polítiques de suport.

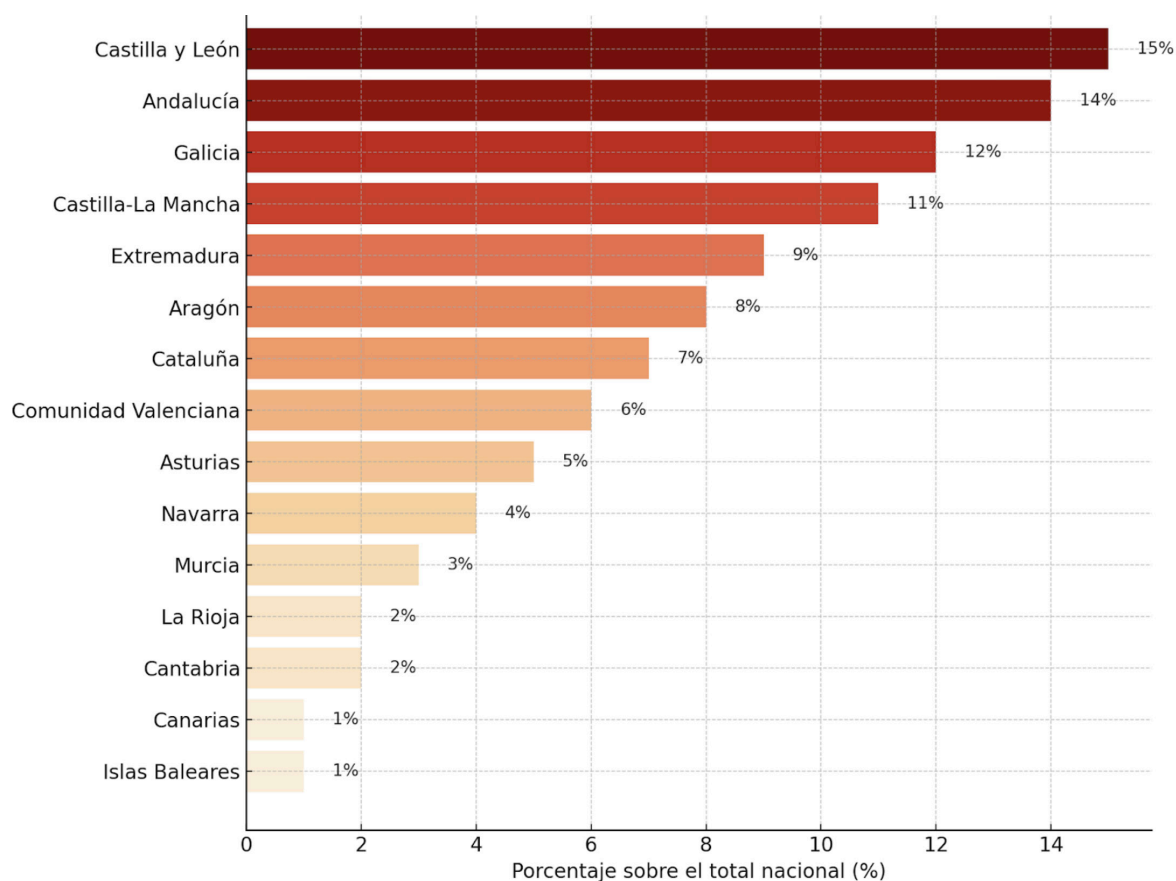
2. Experiències de dones que emprenen des del món rural

Fora de les capitals i les ciutats, en pobles i zones més disperses, creix un nou tipus de teixit empresarial silenciós, persistent i transformador: el de les dones que emprenen des del rural. Les seves històries no apareixen en els titulars de premsa, però sí en els canvis quotidians de les seves comunitats, on l'emprenedoria es converteix no sols en una via de manteniment, sinó en un motor de creació d'oportunitats per a uns altres, i en una forma de vida amb sentit.

Mentre que l'informe GEM Espanya (2024) situa en un 4 % la taxa d'emprenedoria femenina en fase inicial en zones rurals, l'informe *Emprenedoria verda de les dones i emprenedoria de les dones en l'àmbit rural* del Ministeri per a la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic (MITECO, 2023), permet territorialitzar aquesta tendència i mostrar diferències significatives entre comunitats autònomes. Aquesta dualitat de dades revela que el fenomen no és homogeni i que els factors territorials juguen un paper determinant en la configuració de l'emprenedoria femenina rural a Espanya.

El mapa de calor de la figura 1 revela que les comunitats autònomes amb major superfície rural i tradició agrícola, com ara Castella i Lleó, Andalusia i Galícia, presenten una major concentració d'emprenedoria femenina en el medi rural. Aquestes regions destaquen per iniciatives en sectors com ara l'agroalimentació, el turisme rural o l'artesania, en els quals les dones han trobat espais de participació econòmica i visibilitat social. Aquesta concentració pot vincular-se a una major disponibilitat de recursos (terra, xarxes comunitàries i infraestructures locals) i a una major institucionalització del suport a l'emprenedoria rural. D'altra banda, en comunitats amb menor extensió rural o més urbanitzades, com ara Balears i Canàries, la competència per l'accés a recursos productius més limitats, juntament amb la persistència d'estructures agràries masculinitzades o l'orientació econòmica vers el turisme convencional, tendeixen a reforçar les barreres estructurals que dificulten l'accés de les dones a l'emprenedoria rural.

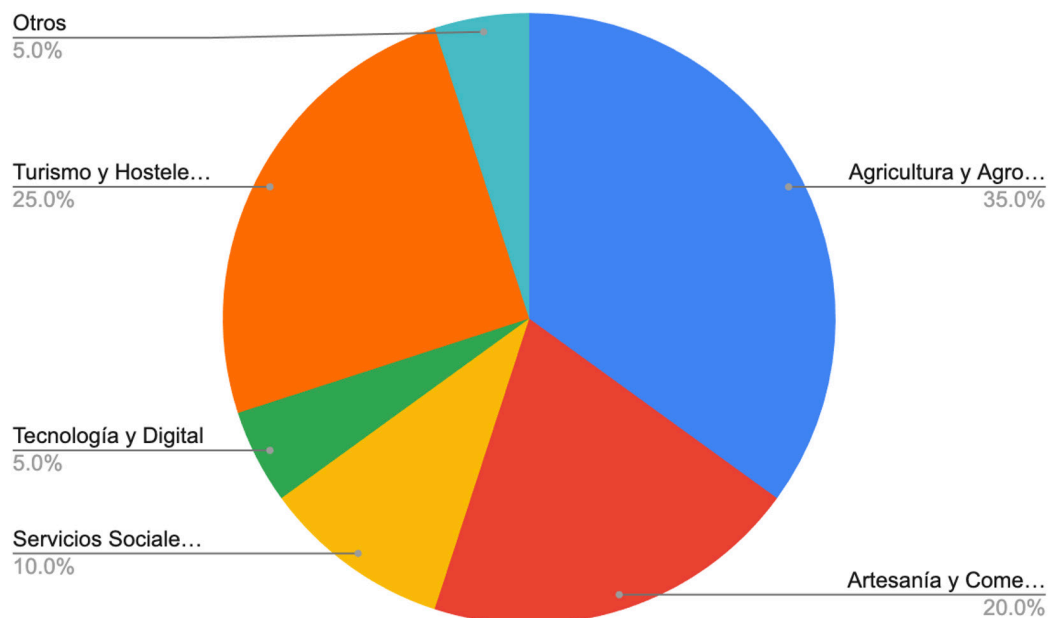
Figura 1. Distribució territorial de l'emprenedoria femenina rural a Espanya per comunitat autònoma

Font: informe MITECO, 2023

A més, segons mostra l'informe de GEM Espanya (2024), la majoria de les empenedories femenines en l'entorn rural es concentren en sectors primaris, encara que comença a aparèixer una presència emergent en àrees tecnològiques (figura 2).

Figura 2. Distribució d'empenedories femenines per sector en zones rurals

Font: informe GEM España, 2024

Lluny de la imatge tradicional de «la dona del camp» que es podria derivar de les dades de l'informe MITECO (2023) i de GEM Espanya (2024), aquestes empenedores rurals encarnen una nova generació de lideratges que conjuguen innovació, sostenibilitat i resiliència. La Nazaret Mateos, fundadora d'EntreSetas a Paredes de Nava de la província de Palència (1.911 habitants), guardonada amb el premi a la Millor Agricultora Ecològica d'Europa el 2022, afirma: «No volia marxar del poble. Si volia quedar-me, havia de crear el meu propi treball» (FADEMUR Galícia – Emprenedoria). El seu model de cultiu sostenible de bolets no sols genera ocupació local, sinó que s'integra en projectes de reforestació en zones afectades per incendis.

La digitalització també ha obert camins inesperats. Des de Castañares de Rioja (404 habitants), la Mari Cruz Torres ha construït La Despensa de Jabón, una signatura de cosmètica natural amb venda internacional. Ella explica amb orgull: «Vaig començar a la cuina de casa, venent en fires. Avui, tinc una botiga en línia i els meus productes estan en diversos països» (Cadena SER, 14 d'octubre de 2024).

La Silvia i la Miriam Herrera, des de Peñafiel, província de Valladolid (5.085 habitants), van apostar per l'enoturisme amb Mérida Wines, un projecte que combina celler, allotjament i restauració. Van iniciar el negoci poc abans de la pandèmia i, lluny de rendir-se, van adaptar el seu model al nou context amb creativitat i arrelament. En l'entrevista publicada en el blog de la Cadena SER (19 de novembre de 2024), relaten la seva història i comenten que «teníem clar que volíem aportar una cosa pròpia».

Aquestes històries no són casos aïllats. Iniciatives com ara el programa Emprenedoria sostenible de FADEMUR Galícia han acompanyat desenes de dones que lideren negocis en l'àmbit agroalimentari, ecològic, turístic o artesanal (Campo Galego, 1 d'agost de 2024). Una participant del programa a Silleda, província de Pontevedra, a Galícia (8.870 habitants), va comentar: «Si no hi ha oportunitats, les crearem. Però necessitem eines, no sols reconeixement».

En conjunt, les experiències i dades presentades configuren l'empenedoria femenina rural com una decisió estratègica i vital, més enllà de la mera activitat econòmica.

Darrere de cadascuna d'aquestes dones hi ha una història de superació, però també una decisió estratègica fonamental: emprendre per a quedar-se. El motor principal d'aquestes iniciatives no és només la maximització del benefici, sinó la cerca de l'autonomia per a decidir, l'arrelament en el territori com a forma de resistència a la despoblació i la

generació d'un manteniment amb sentit que beneficï les seves comunitats. Aquestes motivacions defineixen models de negoci que prioritzen la viabilitat i l'estabilitat per sobre del creixement accelerat, un factor que condiciona directament la seva aproximació al benestar financer.

En aquest camí, les decisions econòmiques, des de com finançar una inversió fins a com gestionar recursos de la llar, són tan rellevants com la passió pel projecte. Comprendre la seva realitat implica escoltar la seva veu, reconèixer les seves necessitats i, de manera crítica, adaptar les polítiques de suport al context rural i de gènere en el qual actuen. Això és fonamental per a transitar de l'autoocupació precària a l'emprenedoria sostenible, enfortint el benestar financer entès com la capacitat de viure amb dignitat i control sobre el seu futur.

3. Les barreres invisibles

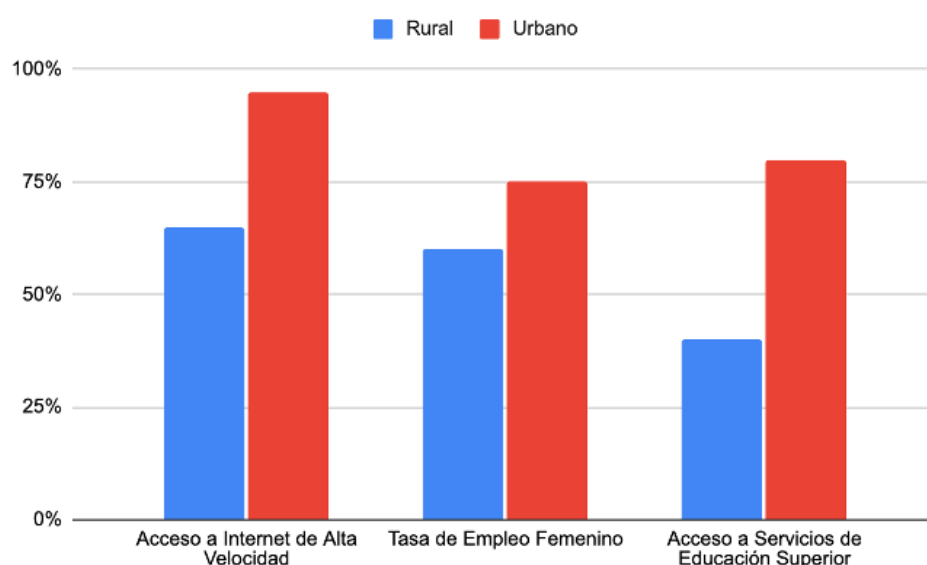
Emprendre en el món rural sent dona no és només qüestió de tenir una bona idea. Implica desafiar un entramat d'obstacles visibles i, sobretot, invisibles que limiten el desenvolupament de molts projectes abans fins i tot de néixer. Aquestes barreres estructurals no responen únicament a la falta de recursos financers, sinó que s'entrecreuen amb factors culturals, educatius, digitals i socials.

Un dels principals desafiaments és l'accés desigual al finançament. Tal com exposen Singla i Singla (2021), les emprenedores rurals s'enfronten a un triple desavantatge: informalitat en la gestió, escàs historial creditici i, en molts casos, desconeixement de les condicions i alternatives financeres disponibles. Això comporta una dependència de fonts informals de capital com ara la família, estalvis o certs microcrèdits de baix volum no institucionalitzats, que limita la capacitat de consolidar una operació econòmicament viable que permeti sostenir el projecte i invertir estratègicament.

La bretxa digital és una altra gran barrera. Malgrat els avanços en connectivitat, moltes zones rurals encara tenen dificultats d'accés a internet estable o de formació tecnològica. Com destacava la Mari Cruz Torres, fundadora de La Despensa de Jabón, «fins que no vaig tenir connexió estable, no podia vendre més enllà de les fires» (Cadena SER, 14 d'octubre de 2024). La digitalització no és només una eina de creixement; és una condició per a sostenir els seus projectes empresarials.

La figura 3 compara indicadors clau del desenvolupament sostenible entre zones rurals i urbanes a Espanya el 2023. S'observa que les zones rurals presenten desafiaments significatius en infraestructura digital, ocupació femenina i accés a l'educació superior, la qual cosa impacta en el desenvolupament sostenible.

Figura 3. Indicadors de desenvolupament sostenible en zones rurals el 2023

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE)

Les normes socials i els estereotips de gènere continuen operant en segon pla, però amb gran força. Com assenyala Carter (2011), moltes dones emprenedores no són reconegudes com a tals en el seu entorn: els seus negocis són percebuts com a extensions del treball domèstic o com a «ajuda a la llar». Aquesta percepció resta valor simbòlic al seu treball, limita el seu accés a xarxes professionals i alimenta l'autoexigència i la invisibilització.

A més, la càrrega de cures continua recaient de manera desproporcionada sobre les dones rurals. En absència de serveis públics suficients, moltes compatibilitzen l'emprenedoria amb la cura de fills, persones majors o la gestió de la llar. Com a conseqüència, els negocis solen dissenyar-se en funció del «temps disponible» i no del seu potencial de mercat. Aquesta restricció invisible condiciona el model de negoci des de l'origen.

Finalment, la falta de xarxes de suport i formació adaptada a la realitat rural dificulta l'accés a oportunitats d'aprenentatge. Segons Bhuiyan i Ilevs (2019), les dones emprenedores solen tenir menys accés a mentoria, formació estratègica o recursos per a innovar. Això s'agreuja si els programes existents no s'adapten al territori, al temps disponible o al nivell formatiu de base. Una emprenedora gallega participant del programa en Silleda assenyalava en l'entrada del blog de *Campo Galego* (agost de 2024): «T'apuntes a un curs de finances, però després no entens res o et demanen que vagis a 100 km de casa teva. Així no és fàcil».

En conjunt, aquestes barreres configuren un sistema en el qual les decisions estratègiques estan fortament condicionades pel context. Superar-les no depèn només de l'esforç individual de les dones, sinó de polítiques públiques sensibles al territori, programes d'acompanyament efectius i un canvi cultural que reconegui el valor de l'emprenedoria femenina com un eix central per al desenvolupament rural.

4. Benestar financer i autonomia, una visió ampliada de l'emprenedoria rural

L'emprenedoria femenina en l'entorn rural és, abans de res, una aposta vital per l'autonomia i la permanència en el territori. Per aquesta raó, entendre què significa el benestar financer en aquest context va més enllà de la mera generació d'ingressos o la rendibilitat comptable. Lluny de reduir-se a l'ingrés econòmic, aquest benestar es defineix com la capacitat de decidir amb autonomia, de projectar el futur del negoci i de la llar i de viure sense por a la inestabilitat constant.

Aquesta visió ampliada del benestar financer es basa en elements qualitatius que les dones emprenedores prioritzen, com ara l'estabilitat, l'arrelament, la conciliació i la independència. Com assenyalen Carter (2011) i Gonçalves *et al.* (2021), les recompenses de l'emprenedoria en contextos rurals sovint es mesuren en termes de control sobre el temps, equilibri familiar i seguretat futura, i no únicament en el benefici net. Aquest benestar subjectiu i relacional es considera una «riquesa» que permet donar continuïtat a formes de vida amb sentit.

La consecució d'aquest benestar no econòmic està intrínsecament lligada a la capacitat de gestionar eficaçment el negoci. No obstant això, nombrosos estudis, com el de Singla i Singla (2021), confirmen que el nivell d'alfabetització financera entre aquestes emprenedores continua sent baix, la qual cosa afecta la viabilitat i el rendiment dels negocis. La situació s'agreuja per l'entrellaçament entre l'àmbit personal i professional, ja que moltes dones rurals no separen les finances de la llar i del negoci, afectant el seu benestar i la sostenibilitat del projecte (Bhuiyan i Ilevs, 2019; Carter, 2011).

Per tant, l'educació financera en aquest context ha d'enfocar-se en la presa de decisions estratègiques: quan endeutar-se, com fixar preus, com avaluar una inversió o quan diversificar per a transitar de l'autoocupació precària a l'emprenedoria sostenible.

A més de les eines tècniques, la formació estratègica ha d'anar acompanyada d'un ecosistema de suport. Les dones rurals sovint manquen d'espais per a compartir experiències i accedir a mentoria. En aquest sentit, les xarxes locals i sectorials es converteixen en un recurs potent per a l'aprenentatge mutu i l'empoderament, sent el capital social tan determinant com l'accés al crèdit (Singla i Singla, 2021). S'ha evidenciat que una major educació financera no sols ofereix eines, sinó també la confiança i autonomia per a actuar, transformant la por o la dependència en seguretat en el projecte.

En definitiva, donada la prioritat de l'estabilitat i l'autonomia, qualsevol política pública o programa de suport que busqui impulsar l'emprenedoria femenina en el món rural ha d'integrar aquesta perspectiva de benestar financer com a autonomia per a decidir i viure amb dignitat.

Aquesta visió exigeix incorporar enfocaments més amplis i qualitatius en l'avaluació de l'emprenedoria femenina. Segons l'informe de Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) (2015), eines com ara l'«índex de benestar financer» podrien ajudar a capturar aquestes dimensions més invisibles però essencials. Segons el Banc de Desenvolupament

d'Amèrica Llatina i el Carib (28 d'agost de 2020), aquest s'utilitza a Colòmbia per a mesurar el benestar financer, basat en dades d'enquestes i models d'anàlisi. Els seus resultats han demostrat una millora en els nivells de benestar financer fins i tot després de la crisi de la pandèmia de la COVID-19. A Espanya, el Centre d'Estudis Financers (CFPB) defineix el benestar financer i proposa una guia per a mesurar-lo, tot i que no especifica un índex específic.

Reconèixer i mesurar aquests valors és clau per a evitar que els programes continuïn mesurant l'èxit només en funció d'ingressos bruts o escalabilitat, una visió reduïda que no s'ajusta als models de negoci intencionadament petits i sostenibles que elles trien.

5. Què es necessita per a continuar avançant

Si alguna cosa han demostrat les dones que emprenen en l'entorn rural és la seva capacitat per a innovar, resistir i transformar el seu context. Però també han deixat clar que no poden –ni deuen– fer-ho soles.

L'alfabetització financera continua sent una assignatura pendent. Com assenyalaven Bhuiyan i Ilevs (2019), no n'hi ha prou amb ensenyar conceptes generals d'economia o comptabilitat. Les dones rurals necessiten formació contextualitzada: com gestionar un microcrèdit, interpretar un contracte bancari, decidir si convé constituir-se com a autònoma o cooperativa, o com fixar preus tenint en compte el seu entorn de mercat. Tal com deia una participant del programa Emprenedoria sostenible de FADEMUR Galícia: «No vull fer-me experta en Excel. Vull saber si estic guanyant o perdent diners i com puc organitzar-me millor». La formació hauria de considerar les condicions de vida de les emprenedores: horaris flexibles, continguts accessibles, metodologia pràctica, llenguatge clar i modalitats mixtes (presencial i *online*). Aquest enfocament inclusiu és clau per a no deixar fora els qui més el necessiten.

Per a aconseguir l'impacte desitjat, és crucial impulsar plataformes regionals en les quals s'articulin de manera coordinada la formació, l'assessorament, la innovació i la visibilització. Aquest tipus d'ecosistemes, que vinculen entitats locals, xarxes d'emprenedores i l'àmbit acadèmic, demostren tenir un efecte multiplicador en el foment de la formació contínua i la sostenibilitat.

Un altre eix fonamental és l'acompanyament. Programes de mentoria intergeneracional o entre parells, com els impulsats per FADEMUR o FEMUR, han demostrat ser eficaços per a reduir l'aïllament i augmentar la confiança en la presa de decisions. També permeten visibilitzar referents femenins pròxims, la qual cosa incideix directament en la motivació i la continuïtat dels projectes.

Un altre element clau són les polítiques públiques, que tenen un paper estratègic. No es tracta només d'oferir subvencions, sinó de dissenyar programes que integrin l'enfocament territorial i de gènere: fomentar l'accés a finançament, digitalització, serveis de conciliació i simplificació administrativa per a emprenedores en pobles i llogarets. Les iniciatives han d'anar acompanyades d'una avaluació de l'impacte amb perspectiva inclusiva, per a corregir desigualtats estructurals.

També és important aprendre d'altres contextos rurals i bones pràctiques que poden oferir-nos models inspiradors. En països com l'Índia, Malàisia o Sud-àfrica, s'han implementat programes de microfinances integrats amb alfabetització digital, mentoria i cooperativisme femení, amb resultats positius en el benestar financer de les dones rurals (Bhuiyan i Ilevs, 2019). Adaptar aquestes experiències al context espanyol pot obrir noves rutes d'intervenció.

Avançar vers una emprenedoria femenina rural sostenible necessita més que reconeixement simbòlic; requereix no sols abordar els deutes pendents en formació, accés a recursos i reconeixement institucional, sinó també valorar el coneixement situat d'aquestes dones i cocrear amb elles els camins possibles vers un futur amb més autonomia, dignitat i oportunitats.

6. Una mirada al futur

Al llarg d'aquest recorregut, hem analitzat com l'emprenedoria femenina rural es configura en la intersecció de les desigualtats estructurals i les potencialitats de transformació territorial. L'evidència presentada a través dels cinc eixos clau ha demostrat que el benestar d'aquestes emprenedores és un concepte multidimensional, que es veu afectat per les barreres formatives i les resistències culturals.

Els testimoniatges recollits mostren que moltes dones identifiquen el seu benestar no pas amb maximitzar beneficis, sinó amb mantenir l'equilibri entre el seu negoci, la seva vida personal i el seu arrelament al territori. Aquesta visió, pròxima a les propostes del CFPB (2015), posa en el centre el control quotidià, la capacitat de reacció davant imprevistos, la planificació amb sentit i la llibertat de triar.

Una de les principals conclusions de l'estudi és que la formació financera orientada al benestar financer i a la presa de decisions autònomes és clau. Les emprenedores rurals no demanden només eines tècniques com saber calcular marges o gestionar impostos, sinó competències que els permetin prendre decisions estratègiques amb confiança, negociar amb entitats financeres i planificar a llarg termini sense renunciar als seus valors i estil de vida.

Concretament, Gonçalves *et al.* (2021) sostenen que el desenvolupament de competències en finances digitals pot contribuir significativament al benestar financer, en millorar la inclusió i la capacitat de presa de decisions informades. Aquesta millora, no obstant això, depèn del fet que aquestes competències s'acompanyin de formació adaptada als contextos rurals i de polítiques que abordin les bretxes de connectivitat i edat. En coherència amb aquest plantejament, el projecte FIDER_Rural pretén entendre les necessitats i condicions de les emprenedores rurals per a donar-los eines que enforteixin la seva autonomia i benestar financer. És per això que es proposa una sèrie de recomanacions orientades a enfortir l'emprenedoria femenina en zones rurals des d'una perspectiva de benestar financer i equitat de gènere. En primer lloc, se suggereix la integració de programes de benestar financer amb un enfocament específic en gènere i ruralitat dins les polítiques de desenvolupament territorial. Així mateix, es considera clau impulsar el desenvolupament de competències digitals aplicades a la gestió financera, enteses com a eines fonamentals per a promoure l'autonomia econòmica de les emprenedores. De la mateixa manera, es planteja la necessitat d'incloure indicadors de benestar financer en els programes dirigits a l'emprenedoria femenina rural, a fi de monitorar de forma més precisa la seva sostenibilitat i abast. Finalment, es destaca la importància de fomentar xarxes de suport entre dones emprenedores de l'àmbit rural, que els permetin compartir coneixements, experiències i estratègies relacionades amb el seu benestar financer.

Les emprenedores del medi rural no sols creen ocupació: sostenen vida, sabers, xarxes i cultura. És per això que acompanyar-les en aquest camí és una inversió de futur i de desenvolupament territorial.

Referències bibliogràfiques

- BHUIYAN, Muhammad Faress; ILEVS, Artjoms (2019). «Micro-entrepreneurship and subjective well-being: Evidence from rural Bangladesh. *Journal of Business Venturing*». *Journal of Business Venturing*, vol. 34, núm. 4, pàg. 625-645. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2018.09.005>
- CADENA SER (2024, 14 d'octubre). «FADEMUR: 20 años volcada en la visibilización y profesionalización de las mujeres rurales». *Cadena SER* [en línia]. Disponible a: <https://cadenaser.com/rioja/2024/10/14/fademur-20-anos-volcada-en-la-visibilizacion-y-profesionalizacion-de-las-mujeres-rurales-radio-rioja/>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].
- CADENA SER (2024, 19 de novembre). «Mélida Wines: un ejemplo de emprendimiento liderado por mujeres». *Cadena SER* [en línia]. Disponible a: <https://cadenaser.com/castillayleon/2024/11/19/melida-wines-un-ejemplo-de-emprendimiento-liderado-por-mujeres-radio-penafiel/>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].
- CAMPO GALEGO (2024, 1 d'agost). «El proyecto Emprendimiento SosteNible: un escaparate de iniciativas en el rural emprendidas por mujeres». *Campo Galego* [en línia]. Disponible a: <https://www.campogalego.es/el-proyecto-emprendimiento-sostenible-compartiendo-experiencias-un-escaparate-de-iniciativas-en-el-rural-emprendidas-por-mujeres/>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].
- CARTER, Sara (2011). «The rewards of entrepreneurship: Exploring the incomes, wealth, and economic well-being of entrepreneurial households». *Entrepreneurship Theory and Practice*, vol. 35, núm. 1, pàg. 39-56. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2010.00422.x>
- CONSUMER FINANCIAL PROTECTION BUREAU (CFPB) (2015). «Financial well-being: The goal of financial education». *Consumer Financial Protection Bureau* [en línia]. Disponible a: <https://www.consumerfinance.gov/data-research/research-reports/financial-well-being/>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].

- FADEMUR (s.d.). «Federación de Asociaciones de Mujeres Rurales». *FADEMUR* [en línia]. Disponible a: <https://fademur.es>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].
- FIDER_Rural (2025, 14 de març). «Empoderamiento y formación financiera y digital para mujeres emprendedoras rurales: un vínculo entre conocimiento y territorio». *UOC* [en línia]. Disponible a: <https://uocrural.research.uoc.edu/es/portfolio/fider-rural-es/>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].
- GEM España (2024). «Informe GEM España 2023-2024». *GEM, Observatorio del Emprendimiento de España* [en línia]. Disponible a: <https://www.gem-spain.com>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].
- GONÇALVES, Virginia Nicolau; PONCHIO, Mateus Canniatti; BASÍLIO, Roberta Gabriela (2021). «Women's financial well-being: A systematic literature review and directions for future research». *International Journal of Consumer Studies*, vol. 45, núm. 6, pàg. 1275-1294. DOI: <https://doi.org/10.1111/ijcs.12673>
- INE (s.d.). «Indicadores de la Agenda 2030 para el desarrollo sostenible». *INE* [en línia]. Disponible a: <https://www.ine.es/dyngs/ODS/es/index.htm>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].
- MEJÍA, Diana (2020, 28 d'agost). «¿Cómo se puede medir el bienestar financiero en América Latina?». *Banco de desarrollo de América Latina y el Caribe* [en línia]. Disponible a: <https://www.caf.com/es/blog/como-se-puede-medir-el-bienestar-financiero-en-america-latina/>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].
- MINISTERIO PARA LA TRANSICIÓN ECOLÓGICA Y EL RETO DEMOGRÁFICO (2023, marzo). «Emprendimiento verde de las mujeres y emprendimiento de las mujeres en el ámbito rural». *Ministerio para la Transición Ecológica y el Reto Demográfico* [en línia]. Disponible a: <https://www.miteco.gob.es/es/ministerio/planes-estrategias/igualdad-de-genero/emprendimiento-mujeres-verde-rural-2023.html>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].
- OMUNUR (2023, 17 de marzo). «Historia de mujeres rurales emprendedoras». *Omunur* [en línia]. Disponible a: <https://omunur.com/historia-mujeres-rurales-emprendedoras/>. [Data de consulta: 3 de juny de 2025].
- SINGLA, Anshika; SINGLA, Anju (2021). «Financial literacy of entrepreneurs: A systematic review». *Managerial Finance*, vol. 48, núm. 9-10, pàg. 1352-1371. DOI: <https://doi.org/10.1108/MF-06-2021-0260>

Citació recomanada: RODRÍGUEZ-DONAIRE, Silvia; LAMOLLA, Laura; SISMANIDOU, Athina; SUAÚ-SÁNCHEZ, Pere. «Emprendre amb sentit: benestar financer i desafiaments estructurals de l'emprenedoria femenina rural». *Oikonomics* [en línia]. Novembre 2025, núm. 25. ISSN 2339-9546. DOI: <https://doi.org/10.7238/o.n25.2506>

Silvia Rodríguez-Donaire

srodriguezdon@uoc.edu

Estudis d'Economia i Empresa de la Universitat Oberta de Catalunya i investigadora responsable del projecte FIDER_Rural

És professora lectora als Estudis d'Economia i Empresa de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i membre del grup de recerca SUMAT (Sustainability, Management and Transport). La seva activitat docent i de recerca se centra en la innovació i la sostenibilitat empresarial, amb especial èmfasi en els sectors aeronàutic i financer digital. Ha dirigit nombrosos treballs finals de grau i de màster, participa activament en projectes competitius de recerca i és revisora en revistes internacionals en els àmbits de la gestió, la innovació i la sostenibilitat.

Laura Lamolla Kristiansen

llamollak@uoc.edu

Estudis d'Economia i Empresa de la Universitat Oberta de Catalunya

És doctora en Ciències Polítiques i de l'Administració per la Universitat Autònoma de Barcelona. Màster en International Management per la Community of European Management Schools. Llicenciada i MBA per ESADE Business School. És professora agregada dels Estudis d'Economia i Empresa de la UOC. Els seus interessos se centren principalment en les qüestions de gènere en les empreses i en el temps de treball.

Athina Sismanidou

asismanidou@uoc.edu

Estudis d'Economia i Empresa de la Universitat Oberta de Catalunya

És doctora en Administració i Direcció d'Empreses, ha publicat investigacions destacades en l'àmbit de l'aviació sostenible i forma part del grup de recerca SUMAT (Sustainability, Management and Transport). És professora lectora als Estudis d'Economia i Empresa de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC), especialitzada en finances corporatives, sostenibilitat i transport.

Pere Suau-Sánchez

psuau@uoc.edu

Estudis d'Economia i Empresa i Centre de Recerca en Transformació Digital i Governança de la Universitat Oberta de Catalunya

És catedràtic als Estudis d'Economia i Empresa i al Centre de Recerca en Transformació Digital i Governança de la Universitat Oberta de Catalunya, on també coordina el grup de recerca SUMAT (Sustainability, Management and Transport). Pere Suau-Sánchez és membre del consell editorial de la revista *Nature Scientific Reports* i ha publicat més de 50 articles d'impacte.

Els textos publicats en aquesta revista estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement 4.0 Internacional de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los, comunicar-los públicament i fer-ne obres derivades sempre que reconegueu els crèdits de les obres (autoria, nom de la revista, institució editora) de la manera especificada pels autors o per la revista. La llicència completa es pot consultar a <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ca>.

ODS

